Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

4. detsember 2025*

Eelotsusetaotlus – Autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamine infoühiskonnas – Direktiiv 2001/29/EÜ – Artiklid 2–4 – Reprodutseerimisõigus – Mõiste „teos“ – Tarbekunstiteoste autoriõiguse kaitse – Tarbekunstiteose algupärasuse kontroll – Mõiste „vabad ja loomingulised valikud“ – Valikute hindamise kriteeriumid – Ainuõiguste rikkumise hindamine

Liidetud kohtuasjades C-580/23 ja C-795/23,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Svea hovrätt, Patent- och marknadsöverdomstoleni (Svea apellatsioonikohus (patendi- ja kaubandusasjade apellatsioonikohus, Rootsi)) (C-580/23) ja Bundesgerichtshofi (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus) (C-795/23) vastavalt 20. septembri 2023. aasta ja 21. detsembri 2023. aasta otsusega esitatud kaks eelotsusetaotlust, mis saabusid Euroopa Kohtusse vastavalt 21. septembril 2023 ja 21. detsembril 2023, menetlustes

Mio AB,

Mio e-handel AB,

Mio Försäljning AB

versus

Galleri Mikael & Thomas Asplund Aktiebolag (C-580/23),

ja

USM U. Schärer Söhne AG,

versus

konektra GmbH,

LN (C-795/23),

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja president F. Biltgen, Euroopa Kohtu asepresident T. von Danwitz esimese koja kohtuniku ülesannetes, kohtunikud I. Ziemele (ettekandja), A. Kumin ja S. Gervasoni,

* Kohtumenetluse keeled: saksa ja rootsi.

kohtujurist: M. Szpunar,

kohtusekretär: ametnik C. Strömholm,

arvestades kirjalikku menetlust ja 30. jaanuari 2025. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– Mio AB, Mio e-handel AB ja Mio Försäljning AB, esindajad: *advokater* Å. Hellstadius, M. Johansson ja R. Wessman,

– konektra GmbH ja LN, esindajad: *Rechtsanwälte* R. Hirsch ja N. Tretter,

– Galleri Mikael & Thomas Asplund Aktiebolag, esindajad: *advokater* M. Bruder ja H. Wistam,

– USM U. Schärer SöhneAG, esindajad: *Rechtsanwälte* E. Keller ja V. Zipperich,

– Prantsuse valitsus, esindajad: R. Bénard ja E. Timmermans,

– Madalmaade valitsus, esindajad: M. K. Bulterman ja J. M. Hoogveld,

– Euroopa Komisjon, esindajad: C. Faroghi, J. Samnadda ja G. von Rintelen,

olles 8. mai 2025. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

kohtuotsuse

1 Kaks eelotsusetaotlust käsitlevad Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas (EÜT 2001, L 167, lk 10; ELT eriväljaanne 17/01, lk 230) artiklite 2–4 tõlgendamist.

2 Taotlused on esitatud kahes kohtuvaidluses, millest ühe pooled on vastavalt Rootsi õiguse alusel asutatud äriühingud Mio AB, Mio e-handel AB ja Mio Försäljning AB (edaspidi „Mio“) ning Rootsi õiguse alusel asutatud äriühing Galleri Mikael & Thomas Asplund Aktiebolag (edaspidi „Asplund“) (C-580/23), ja teise pooled on Šveitsi õiguse alusel asutatud äriühing USM U. Schärer Söhne AG (edaspidi „USM“) ning Saksa õiguse alusel asutatud äriühing konektra GmbH ja selle juht LN (edaspidi „Konektra“) (C-795/23), ning mille ese on autoriõiguse väidetav rikkumine.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Direktiiv 2001/29

3 Direktiivi 2001/29 põhjendustes 4, 9, 10 ja 60 on märgitud:

„(4) Suurema õiguskindluse ja intellektuaalomandi kõrgetasemelise kaitse kaudu soodustab autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste ühtlustatud õigusraamistik olulisi investeeringuid loovusse ja uuenduslikkusse, sealhulgas võrkude infrastruktuuri, ning toob omakorda kaasa Euroopa tööstuse kasvu ja konkurentsivõime suurenemise nii sisuliselt kui infotehnoloogia valdkonnas ja üldisemalt ka mitmes tööstus- ja kultuurisektoris. See tagab tööhõive ning soodustab uute töökohtade loomist.

[…]

(9) Autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste ühtlustamise aluseks peab olema kõrgetasemeline kaitse, sest nimetatud õigused on olulised intellektuaalse loomingu seisukohalt. Nende kaitse aitab tagada loovuse säilimise ja arengu autorite, esitajate, tootjate, tarbijate, kultuuri, tööstuse ja laiema üldsuse huvides. Intellektuaalomand on seetõttu tunnistatud omandi lahutamatuks osaks.

(10) Jätkamaks oma loome- ja kunstilist tegevust, peavad autorid ja esitajad saama oma töö kasutamise eest nõuetekohast tasu, samasugust tasu peavad saama tootjad, et neil oleks võimalik nimetatud tegevust rahastada. Fonogrammide, filmide, multimeediatoodete ning tellitavate teenuste laadsete teenuste pakkumiseks on tarvis märkimisväärseid investeeringuid. Intellektuaalomandi õiguste piisav õiguskaitse on vajalik, et tagada nimetatud tasu kättesaamine ning võimaldada kindlustada nendele investeeringutele rahuldav kasum.

[…]

(60) Käesoleva direktiiviga ettenähtud kaitse ei tohiks mõjutada siseriiklike või ühenduse õigusaktide sätteid muudes valdkondades, nagu tööstusomand, andmekaitse, tingimusjuurdepääs, juurdepääs avalikele dokumentidele ning meediakasutuse kronoloogia eeskiri, mis võivad mõjutada autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kaitset.“

4 Direktiivi artiklis 2 „Reprodutseerimisõigus“ on sätestatud:

„Liikmesriigid näevad ette, et ainuõigus lubada või keelata otsest või kaudset ajutist või alalist reprodutseerimist mis tahes viisil või vormis, osaliselt või täielikult, on:

a) autoritel nende teoste osas;

b) esitajatel nende esituste salvestuste osas;

c) fonogrammitootjatel nende fonogrammide osas;

d) filmide esmasalvestuste tootjatel nende filmide originaali ja koopiate osas;

e) ringhäälinguorganisatsioonidel nende kaabel- või kaablita sidevahendite, sh kaabli või satelliidi kaudu edastatavate saadete salvestuste osas.“

5 Direktiivi artiklis 3 „Õigus teoseid üldsusele edastada ja muid objekte üldsusele kättesaadavaks teha“ on sätestatud:

„1. Liikmesriigid näevad ette, et autoritel on ainuõigus lubada või keelata oma teoste edastamist üldsusele kaabel- või kaablita sidevahendite kaudu, sh nende teoste sellisel viisil kättesaadavaks tegemist, et isik pääseb neile ligi enda valitud kohas ja enda valitud ajal.

2. Liikmesriigid näevad ette, et ainuõigus lubada või keelata üldsusele kättesaadavaks tegemist kaabel- või kaablita sidevahendite kaudu nii, et isik pääseb neile ligi enda valitud kohas ja enda valitud ajal, on:

a) esitajatel nende esituste salvestuste osas;

b) fonogrammitootjatel nende fonogrammide osas;

c) filmide esmasalvestuste tootjatel nende filmide originaali ja koopiate osas;

d) ringhäälinguorganisatsioonidel nende kaabel- või kaablita sidevahendite, sh kaabli või satelliidi kaudu edastatavate saadete salvestuste osas.

3. Käesoleva artikli kohase üldsusele edastamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise toiminguga seoses ei lõpe lõigetes 1 ja 2 nimetatud õigused.“

6 Sama direktiivi artiklis 4 „Levitamisõigus“ on sätestatud:

„1. Liikmesriigid näevad ette, et autoritel on ainuõigus lubada või keelata oma teoste originaalide ja koopiate levitamist üldsusele müümise teel või muul viisil.

2. Levitamisõigus teose originaali või koopiate suhtes ühenduses ei lõpe, v.a juhul, kui õiguste valdaja poolt või tema nõusolekul toimub ühenduses kaitstud objekti esmamüük või muul viisil omandiõiguse üleminek.“

7 Direktiivi 2001/29 artiklis 5 „Erandid ja piirangud“ on ette nähtud:

„1. Artiklis 2 osutatud ajutine reprodutseerimine, mis on vajalik siirdamiseks või toimub juhuslikult, mis on tehnilise protsessi lahutamatu ja oluline osa ning mille ainueesmärk on teha võimalikuks teose või muu objekti:

a) edastamine vahendaja võrgu kaudu kolmandatele isikutele või

b) seaduspärane kasutamine

ning millel puudub iseseisev majanduslik tähtsus, ei kuulu artiklis 2 sätestatud reprodutseerimisõiguse alla.

[…]

5. Lõigete 1, 2, 3 ja 4 kohaseid erandeid ja piiranguid kohaldatakse üksnes teatavatel erijuhtudel, mis ei ole vastuolus teose või muu objekti tavapärase kasutusega ning ei mõjuta põhjendamatult õiguste valdaja õiguspäraseid huve.“

8 Nimetatud direktiivi artiklis 9 „Muude sätete edasine kohaldamine“ on ette nähtud, et see direktiiv ei mõjuta muid valdkondi reguleerivate sätete kohaldamist.

Direktiiv 98/71/EÜ

9 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. oktoobri 1998. aasta direktiivi 98/71/EÜ disainilahenduste õiguskaitse kohta (EÜT 1998, L 289, lk 28; ELT eriväljaanne 13/21, lk 120) põhjenduses 8 on märgitud:

„kuna autoriõiguse seadused ei ole ühtlustatud, on oluline kehtestada konkreetsest registreeritud disainilahenduse kaitse seadusest ning autoriõiguse seadusest tuleneva kaitse kumulatsiooni põhimõte, jättes samas liikmesriikidele vabaduse kehtestada autoriõiguse kaitse ulatus ning selle kaitse tingimused;“.

10 Direktiivi artiklis 17 „Suhe autoriõigusega“ on ette nähtud:

„Liikmesriigis või selle suhtes vastavalt käesolevale direktiivile registreeritud disainilahenduse õigusega kaitstud disainilahendus on kaitsekõlblik ka asjaomase liikmesriigi autoriõiguse seaduste alusel alates kuupäevast, mil disainilahendus on loodud või mis tahes kujul fikseeritud. Iga liikmesriik määrab kindlaks nimetatud kaitse ulatuse ja tingimused, sealhulgas nõutava eristatavuse taseme.“

Määrus (EÜ) nr 6/2002

11 Nõukogu 12. detsembri 2001. aasta määruse (EÜ) nr 6/2002 ühenduse disainilahenduse kohta (EÜT 2002, L 3, lk 1; ELT eriväljaanne 13/27, lk 142) põhjenduses 32 on märgitud:

„Kuna autoriõiguse seadused ei ole täielikult ühtlustatud, on oluline kehtestada ühenduse disainilahendusest tuleneva ning autoriõiguse seadusest tuleneva kaitse kumulatsiooni põhimõte, jättes samas liikmesriikidele vabaduse kehtestada autoriõiguse kaitse ulatus ning selle kaitse tingimused.“

12 Nimetatud määruse artikli 3 punktis a on mõiste „disainilahendus“ määratletud samas sõnastuses nagu direktiivi 98/71 artikli 1 punktis a.

13 Määruse artikli 96 „Suhted teiste siseriikliku õiguse kohaste kaitsevormidega“ lõikes 2 on sätestatud:

„Ühenduse disainilahendusena kaitstav disainilahendus on kaitsekõlblik ka liikmesriikide autoriõiguse seaduste alusel alates kuupäevast, mil disainilahendus on loodud või mis tahes kujul fikseeritud. Iga liikmesriik määrab kindlaks nimetatud kaitse ulatuse ja tingimused, sealhulgas nõutava eristatavuse taseme.“

Rootsi õigus

14 Kirjandus- ja kunstiteoste autoriõiguse seaduse (1960:729) (Lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (1960:729)) (*SFS* 1960, nr 729) kohtuasjas C-580/23 selles redaktsioonis, mis kuulub kohaldamisele põhikohtuasjas (edaspidi „kirjandus- ja kunstiteoste autoriõiguse seadus“), on artiklis 1 sätestatud:

„Kirjandus- või kunstiteose loonud isikul on autoriõigus sellele teosele, olenemata sellest, kas see on

1. väljamõeldud või kirjeldava sisuga kirjalik või suuline teos,

2. arvutiprogramm,

3. muusikateos või lavastus,

4. kinematograafiline teos,

5. fotograafiateos või muud liiki visuaalkunstiteos,

6. arhitektuuri- või tarbekunstiteos või

7. muul viisil loodud teos.“

15 Selle seaduse § 2 kohaselt hõlmab autoriõigus – teatud piirangutega – ainuõigust käsutada oma teost seda reprodutseerides või üldsusele kättesaadavaks tehes originaalina või muudetud kujul, tõlgituna või kohandatuna mõnesse muusse kirjanduslikku või kunstilisse vormi või muud tehnikat kasutades. Teose reprodutseerimisena käsitatakse mis tahes otsest või kaudset, ajutist või alalist, täielikku või osalist reprodutseerimist mis tahes viisil ja mis tahes vormis. Teos on üldsusele kättesaadavaks tehtud muu hulgas siis, kui selle koopiaid pakutakse müügiks, renditakse või laenutatakse või kui neid levitatakse üldsusele muul viisil.

16 Kirjandus- ja kunstiteoste autoriõiguse seaduse § 53b näeb ette, et kohus võib karistuse hoiatusel keelata isikul, kes võtab autoriõigust rikkuva meetme või sellises meetmes osaleb, selle meetme jätkamise.

Saksa õigus

17 9. septembri 1965. aasta autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste seaduse (Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz)) (*BGBl.* 1965 I, lk 1273) kohtuasjas C-795/23 selles redaktsioonis, mis kuulub kohaldamisele põhikohtuasjas (edaspidi „autoriõigusseadus“), on artikli 2 „Kaitstud teosed“ lõike 1 punktis 4 ette nähtud, et kaitstud kirjandus-, teadus- ja kunstiteoste hulka kuuluvad kujutava kunsti teosed, kaasa arvatud arhitektuuri- ja tarbekunstiteosed ning selliste teoste kavandid. Artikli 2 lõike 2 kohaselt on teos selle seaduse tähenduses üksnes isiklik intellektuaalne looming.

Põhikohtuasjad ja eelotsuse küsimused

Kohtuasi C-580/23

18 Asplund kavandab ja valmistab mööbliesemeid. Asplundi tootevalikusse kuuluvad muu hulgas mööblisarja Palais Royal söögilauad.

19 Mio tegeleb mööbli- ja sisustustoodete sektoris jaekaubandusega. Mio tootevalikusse kuuluvad muu hulgas mööblisarja Cord söögilauad.

20 Asplund esitas 2021. aasta oktoobris Patent- och marknadsdomstolenile (patendi- ja kaubanduskohus, Rootsi) Mio vastu autoriõiguse rikkumise hagi. Selles hagis palus Asplund muu hulgas, et nimetatud kohus keelaks Miol trahvi hoiatusel mööblisarja Cord laudade valmistamise, turustamise või müümise, väites, et kuivõrd sarja Palais Royal lauad kui tarbekunstiteosed on autoriõigusega kaitstud, rikutakse mööblisarja Cord söögilauaga autoriõigusi, sest need on sarja Palais Royal laudadega väga sarnased.

21 Mio vaidleb vastu sellele, et mööblisarja Palais Royal lauad on autoriõigusega kaitstud, väites, et see laud ei ole vastava kaitse saamiseks piisavalt algupärane. Mio väitel põhineb nende laudade kontseptsioon pelgalt ühel varem tuntud ja Euroopa Liidus registreeritud disainilahenduste variatsioonil. Isegi kui mööblisarja Palais Royal lauad on autoriõigusega kaitstud, on see kaitse igal juhul kitsas ja piiratud ning kahe asjaomase lauamudeli erinevused on piisavad tõendamaks, et Mio lauad ei riku autoriõigust.

22 Patent- och marknadsdomstolen (patendi- ja kaubanduskohus) rahuldas Asplundi nõude, märkides, et sarja Palais Royal lauad kui tarbekunstiteosed on autoriõigusega kaitstud ning et sarja Cord söögisaalilaudade puhul on tegemist autoriõiguse rikkumisega.

23 Mio esitas Patent- och marknadsdomstoleni (tööstus- ja kaubanduskohus) otsuse peale kaebuse Svea hovrätt, Patent- och marknadsöverdomstolenile (patendi- ja kaubandusasjade apellatsioonikohus, Rootsi), kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus.

24 Eelotsusetaotluse esitanud kohus kahtleb sisuliselt selles, kas sarja Palais Royal lauad kui „teosed“ on autoriõigusega kaitstud. Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on tekkinud küsimus, milliste kriteeriumide alusel saab kindlaks määrata objekti algupärasust, et objekti saaks käsitada „teosena“ direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a tähenduses vastavalt 12. septembri 2019. aasta kohtuotsusest Cofemel (C-683/17, EU:C:2019:721) tulenevale kohtupraktikale.

25 Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab, et selleks, et objekti saaks pidada algupäraseks, on ühtaegu vajalik ja piisav, et see peegeldab autori isikupära, väljendades autori vabasid ja loomingulisi valikuid. Kui aga objekti teostus sõltub tehnilistest kaalutlustest, eeskirjadest või muudest piirangutest, mis ei ole jätnud loomevabadusele ruumi, ei saa seda objekti pidada piisavalt algupäraseks, et käsitada seda teosena. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib siiski, et objekt võib sellisele algupärasuse nõudele vastata isegi siis, kui selle teostus sõltub tehnilistest kaalutlustest, tingimusel et nendest tingimustest sõltumine ei ole olnud takistuseks sellele, et objekt peegeldab autori isikupära, milles väljenduvad tema vabad ja loomingulised valikud.

26 Eelotsusetaotluse esitanud kohus tuletab sellega seoses meelde, et selleks, et hinnata, kas objekt on algupärane looming, peab arvesse võtma kõiki objekti kavandamisel esinenud asjakohaseid tegureid, jättes kõrvale selle objekti loomise välised ja sellest hilisemad asjaolud.

27 Siiski jääb ebakindlaks, kuidas tuleb konkreetselt hinnata objekti algupärasust ja milliseid asjaolusid tuleb arvesse võtta selle kindlaks tegemisel, kas tarbekunsti ese peegeldab autori isikupära, väljendades tema vabu ja loomingulisi valikuid.

28 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul piisab sellest, kui autoril oli objekti loomisel tegutsemisvabadus ja ta tegi seejuures erisuguseid valikuid, et nende valikute tegemisel ei juhindunud ta tehnilistest kaalutlustest, eeskirjadest või nõuetest ning et need valikud teataval viisil kajastuvad ja väljenduvad selles objektis. Selline lai tõlgendus tähendab tema sõnul praktikas, et objekti algupärasuse hindamine peab põhinema loomeprotsessil endal ja selle käigus autori tehtud valikutel. See tõlgendus tähendab samuti, et põhimõtteliselt tuleks kõiki valikuid, mida autor on kõnealuse objekti loomisel teinud ja mis ei juhindu tehnilistest kaalutlustest, eeskirjadest või nõuetest, pidada vabadeks ja loomingulisteks.

29 Sellega seoses leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et nimetatud tõlgenduse kohaselt keskendub pädeva kohtu poolt objekti algupärasuse hindamine pigem loomingulisele protsessile ja selle käigus autori tehtud valikutele kui küsimusele, kas objekt ise või loomingulise protsessi lõpptulemus on tegelikult kunstilise loomingu väljendus. Küsimus, kas asjaomane objekt on piisavalt algupärane, muutub seega „tõendamise küsimuseks, mitte õigusküsimuseks“.

30 Lisaks märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et objekti algupärasuse nõude selline tõlgendus tähendaks, et autori loomingulistele ja vabadele valikutele, mida objekt peaks väljendama, nähakse ette suhteliselt madalad nõuded. See võib viia selleni, et autoriõiguse kaitse alla võetakse objektid, mis ei vääri „teosteks“ liigitamist. Lisaks võib sellest tuleneda, et kõige harilikumad objektid, mis ei ole loodud kunstilistel eesmärkidel või millel igal juhul ei ole „kunstilist eripära“, oleksid kaitstud teosena.

31 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et madal tarbekunstiteose algupärasuse nõue võib muuta sisutühjaks ka disainilahenduste vähem ulatusliku kaitse. Nimetatud kontekstis kahtleb eelotsusetaotluse esitanud kohus selles, kuidas tuleb seostada madalat tarbekunstiteose algupärasuse nõuet disainilahenduste kaitse saamiseks vajaliku eristatavuse nõudega. Isegi kui autoriõigusel ja disainilahenduste õigusel on eri eesmärgid, ei tundu mõistlik, et disainilahendust saab autoriõigusega kaitsta teosena, kui sellel puudub disainilahenduste kaitse saamiseks piisav eristatavus. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et nagu Euroopa Kohus otsustas 12. septembri 2019. aasta kohtuotsuses Cofemel (C-683/17, EU:C:2019:721), võib ühele ja samale tarbekunsti esemele olla antud disainilahenduste kaitse ja autoriõiguse kaitse kumulatiivselt, selline kumulatsioon on aga võimalik ainult teatavates olukordades. Väga madal algupärasuse nõue võib aga viia olukorrani, kus tarbekunstiteosed võivad enamikul juhtudel saada kumulatiivse kaitse.

32 Seevastu võiks kõne alla tulla teistsugune tõlgendus, nimelt see, et hinnangu andmisel küsimusele, kas tarbekunsti ese peegeldab autori isikupära, väljendades tema vabu ja loomingulisi valikuid, peab lähtepunktiks olema asjaomane objekt ise. Objekt peaks ise peegeldama autori isikupära ja väljendama teatavat kunstilist taset või omama seda, mida vähemalt minevikus nimetati Rootsis ja eriti Saksamaal „algupärasuse künniseks“ (*verkshöjd*). Teise tõlgenduse kohaselt antud hinnangus lähtutaks sellest, kas nimetatud objektil on teatav eripära ja see on mingil moel unikaalne. Teisisõnu peaks selline objekt olema objekt, mis ületab teatava sõltumatuse ja algupärasuse taseme ning mis väljendab selle autori eripära.

33 Neil asjaoludel otsustas Svea Hovrätt, Patent- och marknadsöverdomstolen (Svea apellatsioonikohus (patendi- ja kaubandusasjade apellatsioonikohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kuidas tuleb olukorras, kus hinnatakse, kas tarbekunstiesemele kui teosele laieneb direktiivi [2001/29] artiklite 2–4 tähenduses autoriõiguse ulatuslik kaitse, uurida, kas objekt peegeldab autori isikupära, väljendades tema vabu ja loomingulisi valikuid, ja milliseid asjaolusid tuleb või tuleks seejuures arvesse võtta? Sellega seoses on küsimus eelkõige selles, kas algupärasuse hindamisel tuleks keskenduda loomeprotsessiga seotud asjaoludele ja autori selgitustele tegelike valikute kohta, mida ta tegi objekti loomisel, või asjaoludele, mis on seotud objekti endaga ja loomeprotsessi lõpptulemusega, ning sellele, kas objekt ise väljendab kunstilist tulemust.

2. Esimesele küsimusele ja küsimusele, kas tarbekunsti ese peegeldab autori isikupära, väljendades tema vabu ja loomingulisi valikuid, vastamiseks on oluline teada, kas
   a) objekt koosneb elementidest, mida leidub üldiselt olemasolevates kujudes;
   b) objekt põhineb varasemate tuntud disainilahenduste või praeguste disainisuundumuste variatsioonidel ja kujutab endast nende variatsioone;
   c) identne või sarnane objekt on loodud enne või – tarbekunstiesemest, millele teosena kaitset taotletakse, sõltumatult ja seda tundmata – pärast kõnealuse objekti loomist?

3. Kuidas tuleks hinnata sarnasust – ja milline sarnasus on nõutav – selle kontrollimisel, kas autoriõigust väidetavalt rikkuv tarbekunstiese kuulub teosele antud kaitse kohaldamisalasse ja rikub direktiivi [2001/29] artiklite 2–4 kohaselt teose autorile kuuluvat ainuõigust? Sellega seoses tuleb eelkõige kindlaks teha, kas hindamisel tuleks keskenduda küsimusele, kas autoriõigust väidetavalt rikkuvas objektis on teos äratuntav, või sellele, kas autoriõigust väidetavalt rikkuv objekt jätab sama üldmulje nagu teos, või millele veel tuleks hindamisel keskenduda.

4. Kolmandale küsimusele ja küsimusele, kas autoriõigust väidetavalt rikkuv tarbekunstiese kuulub teosele antud kaitse kohaldamisalasse ja rikub ainuõigust teosele, vastamiseks on oluline
   a) teose algupärasuse tase teosele antud kaitse ulatuse seisukohast;
   b) tõsiasi, et teos ja autoriõigust väidetavalt rikkuv tarbekunstiese koosnevad elementidest, mida leidub üldiselt olemasolevates kujudes, või põhinevad varasemate tuntud disainilahenduste või praeguste disainisuundumuste variatsioonidel või kujutavad endast neid variatsioone;
   c) tõsiasi, et identne või sarnane objekt on loodud enne või – sõltumatult ja teost tundmata – pärast teose loomist?“

Kohtuasi C-795/23

34 USM on aastakümneid tootnud ja turustanud USM Halleri nime all moodulmööblisüsteemi. Sellele mööblisüsteemile on iseloomulik, et kõrgläikega kroomitud ümartorud on ühendatud sfääriliste ühendussõlmede abil raamiks, millesse asetatakse eri värvi kattemoodulid. Sel viisil loodud struktuure saab mis tahes viisil kombineerida ja üksteise peale või kõrvale paigutada.

35 Konektra pakub oma veebipoe kaudu USM Halleri moodulmööblisüsteemi varuosi ja lisadetaile, mis vastavad oma kuju ja valdavalt ka värvi poolest USMi koostisosadele. Konektra piirdus kõigepealt üksnes varuosade müügiga, mida USM ei vaidlustanud, kuid 2017. aastal kujundas ta oma veebipoe ümber. Alates 2018. aastast pakutakse Konektra veebisaidil kõiki moodulmööbli USM Haller kokkupanekuks vajalikke detaile ning seda reklaamitakse ka kokkupandud mööbli fotodega. Peale selle pakub Konektra oma klientidele koosteteenust, mille käigus pannakse tarnitud üksikosad kliendi juures terviklikuks mööbliesemeks kokku, samuti on peale selle mööblitarnetele lisatud mööblimoodulite kokkupanemise juhised.

36 USMi väitel ei paku Konektra enam üksnes süsteemi USM Haller tarvikuid, vaid toodab, pakub ja turustab omaenda mööblisüsteemi, mis on USMi omaga identne. USM leiab, et Konektra selline tegevus rikub tema autoriõigust USM Halleri mööblisüsteemile kui tarbekunstiteosele või igal juhul kujutab see tegevus endast konkurentsiõigusega keelatud jäljendamist.

37 USM esitas seetõttu Konektra vastu hagi, milles ta nõuab „vastava tegevuse lõpetamist, teabe üleandmist ja raamatupidamisandmete esitamist“, „hoiatamisega seotud kulude hüvitamist ning Konektra kahju hüvitamise kohustuse tuvastamist“. Landgericht Düsseldorf (Düsseldorfi esimese astme kohus, Saksamaa) rahuldas need nõuded peamiselt autoriõiguse alusel.

38 Oberlandesgericht Düsseldorf (liidumaa kõrgeim üldkohus Düsseldorfis, Saksamaa) jättis aga nimetatud nõuded apellatsiooniastmes autoriõiguse alusel rahuldamata. Nimetatud kohus leidis, et moodulmööblisüsteem USM Haller ei ole autoriõigusega kaitstud tarbekunstiteos, kuna see ei vasta tingimustele, mis on ette nähtud Euroopa Kohtu praktikas, mis tuleneb eelkõige 12. septembri 2019. aasta kohtuotsusest Cofemel (C-683/17, EU:C:2019:721) ja 11. juuni 2020. aasta kohtuotsusest Brompton Bicycle (C-833/18, EU:C:2020:461), et seda saaks käsitada tarbekunstiteosena direktiivi 2001/29 artiklite 2–4 tähenduses.

39 Nii USM kui Konektra esitasid Oberlandesgericht Düsseldorfi (liidumaa kõrgeim üldkohus Düsseldorfis) otsuse peale kassatsioonkaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule, Bundesgerichtshofile (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus).

40 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et põhikohtuasja lahendus sõltub mõiste „teos“ tõlgendusest direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a, artikli 3 lõike 1 ja artikli 4 lõike 1 tähenduses, mille kohaselt peab objektil selleks, et selle saaks kvalifitseerida teoseks, olema kaks omadust: esiteks peab see olema algupärane selles mõttes, et see on autori enda intellektuaalne looming, väljendades viimase vabu ja loomingulisi valikuid, ning teiseks ei saa selle teostamist määrata tehnilised kaalutlused, eeskirjad või muud piirangud, mis ei ole jätnud loomevabadusele ruumi.

41 Eelotsusetaotluse esitanud kohus möönab sellega seoses, et moodulmööblisüsteem USM Haller on „piisav väljendus“ 12. septembri 2019. aasta kohtuotsusest Cofemel (C-683/17, EU:C:2019:721) tuleneva kohtupraktika teise tunnuse tähenduses, kusjuures see teine tunnus eeldab sellise objekti olemasolu, mida on võimalik piisava täpsuse ja objektiivsusega identifitseerida, isegi kui see väljendus ei ole tingimata püsiv. Tema sõnul võimaldab moodulmööblisüsteem USM Haller vastavat objekti „objektiivselt identifitseerida“, kuna see koosneb piiratud arvust üksikutest elementidest, mis on omavahel süsteemiks kombineeritud ja mis jätavad teatava iseloomuliku ja korduva üldmulje.

42 Eelotsusetaotluse esitanud kohus ei välista sellega seoses võimalust, et tarbekunstiteoste puhul on disainilahenduste õiguskaitse ja autoriõiguse kaitse vahel reegli ja erandi suhe selles mõttes, et nende objektide autoriõiguse alusel algupärasuse kontrollimisel tuleb autori vabadele ja loomingulistele valikutele ette näha rangemad nõuded kui muud liiki objektide puhul.

43 Ta märgib lisaks, et tekib ka küsimus, kas objekti algupärasuse hindamine sõltub selle autori subjektiivsest seisukohast või tuleb kohaldada objektiivset kriteeriumi. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab sellega seoses, et Euroopa Kohtu praktikas ei ole veel selgesti välja kujunenud, kas objekti algupärasuse hindamisel võib arvesse võtta selle loomise väliseid ja sellest hilisemaid asjaolusid, nagu objekti esitlemine kunstinäitustel või muuseumides või isegi erialaringkondade omaksvõtt.

44 Neil asjaoludel otsustas Bundesgerichtshof (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas tarbekunstiteoste puhul on disainilahendusele antava kaitse ja autoriõigusest tuleneva kaitse vahel selline reegli ja erandi suhe, et seda liiki teose algupärasuse autoriõiguslikul hindamisel tuleb autori vabadele loomingulistele otsustele seada kõrgemad nõuded kui muud liiki teoste puhul?

2. Kas teose algupärasuse autoriõiguslikul hindamisel tuleb lähtuda (ka) autori subjektiivsest vaatenurgast loomeprotsessile ja kas autor peab olema eelkõige vabad loomingulised otsused teinud teadlikult, et need oleksid käsitatavad vabade loominguliste otsustena Euroopa Kohtu praktika tähenduses?

3. Juhul kui sama liiki teose algupärasuse kontrollimisel tuleb otsustaval määral lähtuda sellest, kas ja mil määral on teoses leidnud objektiivse väljenduse kunstiline looming: kas selle hindamisel võib arvesse võtta ka teose tekkeloost hilisemaid asjaolusid, mis on selle teose algupärasuse hindamisel määrava tähtsusega, nagu selle esitlemine kunstinäitustel või muuseumides või isegi erialaringkondade omaksvõtt?“

Menetlus Euroopa Kohtus

45 Euroopa Kohtu presidendi 13. mai 2024. aasta otsusega liideti kohtuasjad C-580/23 ja C-795/23 menetluse suulise osa ja kohtuotsuse huvides.

Eelotsuse küsimuste analüüs

Kohtuasja C-795/23 esimene küsimus

46 Kohtuasjas C-795/23 esitatud esimese küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas direktiivi 2001/29 tuleb tõlgendada nii, et liidu õiguses on disainilahenduste kaitse ja autoriõiguse kaitse vahel reegli ja erandi suhe, nii et tarbekunstiteose algupärasuse hindamisel tuleb kohaldada rangemaid nõudeid kui muud liiki teoste puhul.

47 Käesoleval juhul puudutavad eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimused konkreetselt tarbeeseme liigitamist „teoseks“ direktiivi 2001/29 tähenduses. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib eelkõige selgitust 12. septembri 2019. aasta kohtuotsuse Cofemel (C-683/17,

EU:C:2019:721) punkti 52 kohta, milles Euroopa Kohus leidis, et kuigi disainilahenduste kaitse ja autoriõiguse kaitse võib liidu õiguse kohaselt olla ühele ja samale objektile antud kumulatiivselt, on selline kumulatsioon võimalik ainult teatavates olukordades.

48 Sellega seoses tuleb meelde tuletada, et direktiivi 2001/29 artikli 2 punktis a kasutatud mõiste „teos“ on väljakujunenud praktika kohaselt liidu õiguse autonoomne mõiste, mida tuleb tõlgendada ja kohaldada ühetaoliselt ning mis eeldab kahe kumulatiivse elemendi esinemist. Esiteks eeldab see mõiste, et olemas on algupärane objekt, mis tähendab, et tegemist on autori enda intellektuaalse loominguga. Teiseks saab teoseks kvalifitseerida üksnes elemendid, mis on sellise intellektuaalse loomingu väljendus (12. septembri 2019. aasta kohtuotsus Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, punkt 29 ja seal viidatud kohtupraktika).

49 Esimese asjaolu kohta tuleneb kohtupraktikast, et selleks, et objekti saaks pidada algupäraseks, on ühtaegu vajalik ja piisav, et see peegeldab autori isikupära ning väljendades autori vabasid ja loomingulisi valikuid. Kui aga objekti teostamine sõltub tehnilistest kaalutlustest, eeskirjadest või muudest piirangutest, mis ei ole jätnud loomevabadusele ruumi, ei saa seda objekti pidada piisavalt algupäraseks, et see saaks endast kujutada teost (12. septembri 2019. aasta kohtuotsus Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, punktid 30 ja 31 ning seal viidatud kohtupraktika).

50 Nii on asjaolu, et objekt, millele kaitset taotletakse, peegeldab autori isikupära ning selles ilmnevad tema vabad ja loomingulised valikud, määrava tähtsusega tingimus mõiste „algupärasus“ ja järelikult ka autoriõiguse kaitse jaoks liidu õiguses.

51 Seevastu disainilahenduste kaitse puhul, mis tuleneb kas direktiivist 98/71, mida kohaldatakse liikmesriigis, milles või mille suhtes disainilahendus on registreeritud, või määrusest nr 6/2002, mida kohaldatakse liidu tasandil kaitstud disainilahenduste suhtes, kohaldatakse teist objektiivset kaitsekriteeriumi, nimelt uudsuse ja eristatavuse kriteeriumi. Seda kriteeriumi hinnatakse varasemate disainilahenduste alusel ning sellega seoses võib kaitse laieneda igale disainilahendusele, mis eristub piisavalt, et sellest jääks erinev visuaalne üldmulje.

52 Selline kaitsekriteeriumide eristamine on seletatav asjaoluga, et ühelt poolt disainilahenduste kaitse ja teiselt poolt autoriõiguse kaitse taotlevad eri eesmärke ja nende suhtes kohaldatakse eri eeskirju. Nimelt on disainilahenduste kaitse eesmärk kaitsta objekte, millel on – olles küll uudsed ja eristatavad – tarbefunktsioon ja mis on mõeldud masstootmiseks. Lisaks sellele on nimetatud kaitse mõeldud kohaldamiseks vaid piiratud, kuid piisava aja jooksul, et nende objektide loomiseks ja tootmiseks vajalikud investeeringud ära tasuksid, ilma et see siiski ülemäära takistaks konkurentsi. Autoriõigusega seotud kaitse aga, mille kestus on oluliselt pikem, on omakorda ette nähtud objektitele, mis väärivad teoseks liigitamist (12. septembri 2019. aasta kohtuotsus Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, punkt 50).

53 Neil põhjustel ei või disainilahendusena kaitstud objektile autoriõiguse kaitse andmine tuua kaasa nende kahe kaitse eesmärkide ja tõhususe kahjustamist (12. septembri 2019. aasta kohtuotsus Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, punkt 51).

54 Sellest tuleneb esiteks, et disainilahendusega kaitstud objektid ei ole üldjuhul samastatavad nendega, mis kujutavad endast direktiiviga 2001/29 kaitstud teoseid (12. septembri 2019. aasta kohtuotsus Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, punkt 40). Teiseks ei ole disainilahenduse õiguskaitse ja autoriõiguse kaitse andmise vahel mingit automaatsust. Kolmandaks ei tohi selle kaitse tingimusi, nimelt ühelt poolt uudsuse ja eristatavuse tingimusi ning teiselt poolt algupärasuse tingimust segi ajada.

55 Kuigi disainilahenduste kaitse ja autoriõiguse kaitse ei ole teineteist välistavad (vt selle kohta 12. septembri 2019. aasta kohtuotsus Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, punkt 43) ja neid võib anda kumulatiivselt samale objektile, on kumuleerimine piiratud teatud juhtudega (12. septembri 2019. aasta kohtuotsus Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, punkt 52), kuna eeldatakse, et autor on loonud ainulaadse teose, mis kannab jälge tema isikupärast ja on sellisena direktiivi 2001/29 kohaselt kaitstud.

56 Disainilahenduse õiguskaitse ja autoriõiguse kaitse vahel ei ole siiski normi ja erandi suhet.

57 Seega tuleb asuda seisukohale, et disainilahenduse võib liigitada direktiivi 2001/29 tähenduses „teoseks“, kui see vastab käesoleva kohtuotsuse punktis 48 nimetatud kahele tingimusele (vt selle kohta 12. septembri 2019. aasta kohtuotsus Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, punkt 48) ja tarbekunstiteoste algupärasust tuleb hinnata samade tingimuste alusel kui need, mida kasutatakse muud liiki objektide hindamiseks.

58 Kõike eeltoodut arvestades tuleb esimesele küsimusele kohtuasjas C-795/23 vastata, et direktiivi 2001/29 tuleb tõlgendada nii, et disainilahenduste kaitse ja autoriõiguse kaitse vahel ei ole normi ja erandi suhet, millest tulenevalt peaks tarbekunstiteoste algupärasuse hindamisel kohaldama rangemaid nõudeid kui muud liiki teoste puhul.

Esimene ja teine küsimus kohtuasjas C-580/23 ning teine ja kolmas küsimus kohtuasjas C-795/23

59 Kohtuasja C-580/23 esimese ja teise küsimusega ning kohtuasja C-795/23 teise ja kolmanda küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, soovivad eelotsusetaotluse esitanud kohtud sisuliselt teada, kas direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a, artikli 3 lõiget 1 ja artikli 4 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et tarbekunstiteose algupärasuse hindamisel tuleb arvesse võtta loomeprotsessi ja autori kavatsustega seotud asjaolusid või üksnes asjaomases objektis kui sellises tajutavaid elemente. Sellega seoses on tekkinud eelotsusetaotluse esitanud kohtutel küsimus selle kohta, millist rolli mängivad selles hindamises täiendavad asjaolud, nagu olemasolevate kujude kasutamine asjaomase objekti loomisel, autori saadud inspiratsioon juba esinevatest objektitest, sarnase sõltumatu loomingu võimalikkus või objekti omaksvõtt erialaringkondade poolt.

Tarbekunstiteose algupärasuse hindamine

60 Mis puudutab algupärasuse kriteeriumi hindamist, siis tuleb meelde tuletada, et käesoleval juhul on mõlemal eelotsusetaotluse esitanud kohtul tekkinud küsimus, kuidas tuleb hinnata tarbeesemete – näiteks mööbel – loomisel tehtud loomingulisi valikuid.

61 Käesoleva kohtuotsuse punktides 48 ja 49 viidatud kohtupraktikast tuleneb, et selle kindlaks tegemiseks, kas teos on autoriõiguse mõttes algupärane, peab asja lahendav kohus hindama, kas objekt, mille kaitset taotletakse, on autori isikupära peegeldav vabade ja loominguliste valikute väljendus.

62 Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 41 osutas, tuleb hinnangu andmisel arvesse võtta asjaomase teoseliigi eripära. Tarbekunstiteosed erinevad teistest teoseliikidest esiteks selle poolest, et need on tarbeesemed. Sellised objektid on aga nende loojate oskuste ja valikute tulemus, sest valikud võivad olla tingitud tehnilistest, ergonoomilistest või ohutusega seotud piirangutest või tuleneda asjaomases sektoris vastu võetud standarditest või kokkulepetest.

63 Euroopa Kohus on sellega seoses täpsustanud, et objekt, mis vastab algupärasuse tingimusele, võib olla autoriõigusega kaitstud isegi siis, kui selle teostamine on osaliselt kindlaks määratud tehniliste kaalutlustega, tingimusel et niisugune kindlaksmääramine ei ole takistanud seda, et objekt peegeldab autori isikupära, väljendades tema vabu ja loomingulisi valikuid (vt selle kohta 11. juuni 2020. aasta kohtuotsus Brompton Bicycle, C-833/18, EU:C:2020:461, punkt 26).

64 Kohtupraktikast tuleneb nimelt, et algupärasuse kriteerium ei saa olla täidetud objekti koostisosadega, mida iseloomustab üksnes nende tehniline otstarve, kuivõrd autoriõiguse kaitse ei laiene ideedele. Kui koostisosade avaldumist dikteerib nende tehniline otstarve, siis on idee elluviimise eri viise nii vähe, et idee ja avaldumisvorm lähevad segi (vt selle kohta 11. juuni 2020. aasta kohtuotsus Brompton Bicycle, C-833/18, EU:C:2020:461, punkt 27 ja seal viidatud kohtupraktika).

65 Sellest järeldub, et autoriõiguses ei saa eeldada, et objekti autori valikud on loomingulised. Seega peab kohus, kes lahendab tarbeeseme algupärasuse küsimust, analüüsima ja tuvastama loomingulisi valikuid konkreetse objekti kujus, et tunnustada selle autoriõigusega kaitstavust, kusjuures tuleb täpsustada, et isegi kui objekti autor on teinud valikuid, mis ei ole tehnilistest või muudest piirangutest tingitud, ei saa eeldada, et need valikud on autoriõiguse tähenduses loomingulist laadi (vt selle kohta 11. juuni 2020. aasta kohtuotsus Brompton Bicycle, C-833/18, EU:C:2020:461, punkt 32).

66 Mis puudutab tarbeeseme koostisosi, siis nende suhtes kehtib sama kord nagu kogu objekti suhtes. Teose koostisosad on seega kaitstud direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a alusel tingimusel, et need sisaldavad elemente, mis on selle teose autori algupärane väljendus, ja et need koostisosad kui sellised on osa kogu teose algupärasusest (vt selle kohta 16. juuli 2009. aasta kohtuotsus Infopaq International, C-5/08, EU:C:2009:465, punktid 38 ja 39).

67 Tuleb lisada, et kuigi vastab tõele, et kunstilised või esteetilised kaalutlused on loomingulise tegevusega seotud, ei võimalda asjaolu, et disainilahendusel on selline mõju, iseenesest kindlaks teha, kas asjaomane disainilahendus peegeldab autori valikuvabadust ja isikupära ning vastab seega algupärasuse nõudele (12. septembri 2019. aasta kohtuotsus Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, punkt 54).

68 Seega, kui disainilahendusel on lisaks tarbeesemeks olemisele esteetilisest või kunstilisest seisukohast märkimisväärne iseseisev visuaalne mõju, ei õigusta see veel iseenesest selle liigitamist „teoseks“ direktiivi 2001/29 tähenduses (vt selle kohta 12. septembri 2019. aasta kohtuotsus Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, punkt 55).

Loomeprotsessi ja autori kavatsuste arvessevõtmine

69 Eelotsusetaotluse esitanud kohtud küsivad, kas sellise tarbeeseme, nagu on mööbel, mille kaitset käesoleval juhul autoriõiguse alusel taotletakse, algupärasust tuleb hinnata, võttes muu hulgas arvesse autori kavatsusi loomeprotsessis.

70 Käesoleva kohtuotsuse punktides 48 ja 49 osutatud kohtupraktikast tuleneb, et selleks, et objekti saaks pidada algupäraseks loominguks, on ühtaegu vajalik ja piisav, et see „peegeldab“ autori isikupära, „väljendades“ autori vabasid ja loomingulisi valikuid.

71 Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 45 märkis, näitab sõnade „peegeldama“ ja „väljendama“ kasutamine selgesti, et sellised valikud ja autori isikupära peavad olema nähtavad objektis, mille kaitset taotletakse.

72 Mis puudutab käesoleva kohtuotsuse punktis 48 viidatud teist tingimust, siis on Euroopa Kohus täpsustanud, et direktiivis 2001/29 kasutatud mõiste „teos“ eeldab piisavalt täpselt ja objektiivselt identifitseeritava objekti olemasolu. Esiteks peavad autoriõigusest tulenevate ainuõiguste kaitse eest vastutavad ametiasutused olema võimelised kaitstavad objektid selgesti ja täpselt ära tundma. Sama kehtib kolmandate isikute kohta, kelle vastu võib selle objekti autor nõutavale kaitsele tugineda. Teiseks eeldab vajadus välistada asjaomase objekti identifitseerimise protsessis igasugune õiguskindlust kahjustav subjektiivsus, et see objekt oleks väljendatud objektiivselt (vt selle kohta 12. septembri 2019. aasta kohtuotsus Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, punktid 32 ja 33 ning seal viidatud kohtupraktika).

73 Seega, nagu on osutatud käesoleva kohtuotsuse punktis 65, peab kohus, kelle ülesanne on analüüsida objekti algupärasuse küsimust, analüüsima ja tuvastama loomingulisi valikuid selle „kujus“, et tunnistada see autoriõigusega kaitstud teoseks.

74 Identifitseeritava objekti olemasolu nõue põhineb autoriõiguse aluspõhimõttel, mille kohaselt ei ole kaitstud mitte ideed, vaid üksnes nende väljendused (vt selle kohta 11. juuni 2020. aasta kohtuotsus Brompton Bicycle, C-833/18, EU:C:2020:461, punkt 27). Autori kavatsused kuuluvad aga ideede sfääri. Seega saab neid kaitsta ainult niivõrd, kuivõrd autor on neid vastavas teoses väljendanud.

75 Järelikult võib selle objekti algupärasuse küsimust lahendav kohus võtta arvesse loomingulist protsessi ja autori kavatsusi tingimusel, et need asjaolud on väljendatud nimetatud objektis kui sellises, ilma et ta saaks oma hinnangut siiski otsustavalt põhjendada nende asjaoludega.

Muude asjaolude arvessevõtmine

76 Eelotsusetaotluse esitanud kohtud soovivad teada, kui olulised on tarbekunstiteose algupärasuse hindamisel asjaolud nagu olemasolevate kujude kasutamine asjaomase objekti loomisel, autori saadud inspiratsioon juba esinevatest objektitest, sarnase sõltumatu loomingu olemasolu või võimalikkus või välised ja loomisest hilisemad asjaolud, nagu objekti omaksvõtt erialaringkondade poolt.

77 Tuleb meelde tuletada, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peab asja menetlev kohus selleks, et hinnata, kas objekt on algupärane looming ja seega autoriõigusega kaitstud, võtma arvesse kõiki konkreetse juhtumi olulisi asjaolusid, nagu need selle objekti kavandamisel esinesid, sõltumata välistest ja loomisest hilisematest asjaoludest (vt selle kohta 11. juuni 2020. aasta kohtuotsus Brompton Bicycle, C-833/18, EU:C:2020:461, punkt 37).

78 Esiteks, nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 54 märkis, ei välista juba olemasolevate kujude kasutamine autori poolt iseenesest algupärasust. Ainult olemasolevatest kujudest koosnev teos võib samuti olla algupärane, kui autor on teinud nende kujude paigutuses loomingulisi valikuid.

79 Teiseks, mis puudutab olukorda, kus objekti autor on saanud inspiratsiooni juba esinevatest objektitest, siis on autoriõiguse kaitse piiratud sellega, mis on kindlaks tehtud sellele autorile omaste loominguliste elementidena. Nimelt, kui kõnealune objekt on „variatsioon“ juba esinevast teosest, mis pärineb samalt autorilt ja on määratluselt algupärane, võib autoriõiguse kaitse sellele

laieneda, kui ülevõetud loomingulised elemendid jäävad selles teoses alles ja kannavad jälge sama autori isikupärast. Seevastu juhul, kui autorid on erinevad, tuleb seda objekti käsitada nii, et see on inspireeritud teos, st teos, milles sellisena ei ole võetud teise teose loomingulisi elemente üle, vaid mis on muust teosest inspireeritud. See uus teos kui selline võib siiski samuti olla kaitstud, tingimusel et käesoleva kohtuotsuse punktis 48 viidatud kohtupraktikas ette nähtud nõuded on täidetud.

80 Kolmandaks tuleb tõdeda, et isegi kui autoriõiguses ei ole ette nähtud uudsuse tingimust, võib see, kui enne teatava objekti loomist loob teine autor objektiga sarnaseid või identseid objekte, olla asjakohane kaudne tõend selle objekti vähese algupärasuse või isegi algupärasuse puudumise kohta. Sellegipoolest ei saa tarbekunstiesemete puhul, mille suhtes esinevad erisugused tehnilisest otstarbest tulenevad piirangud, mis piiravad autorite vabadust, olla täielikult välistatud võimalus, et kaks autorit on sõltumatult teinud sarnaseid või isegi identseid loomingulisi valikuid.

81 Neljandaks, mis puudutab asjaolusid, nagu objekti esitlemine kunstinäitustel või muuseumides ning selle omaksvõtt erialaringkondade poolt, siis ei ole need asjaolud, mis on välised ja loomisest hilisemad, käesoleva kohtuotsuse punktis 77 viidatud kohtupraktika tähenduses iseenesest vajalikud ega määravad.

82 Eespool öeldut arvesse võttes tuleb vastata esimesele ja teisele küsimusele kohtuasjas C-580/23 ning teisele ja kolmandale küsimusele kohtuasjas C-795/23, et direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a, artikli 3 lõiget 1 ja artikli 4 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et teos nende sätete tähenduses on objekt, mis peegeldab selle autori isikupära, väljendades tema vabu ja loomingulisi valikuid. Vabad ja loomingulised ei ole mitte üksnes valikud, mis on tingitud erisugustest, eelkõige tehnilistest piirangutest, mis autorit objekti loomise ajal seovad, vaid ka valikud, mis on küll vabad, kuid ei väljenda autori isikupära viisil, mis muudaks selle objekti ainulaadseks. Selliseid asjaolusid nagu autori kavatsused loomeprotsessi jooksul, tema inspiratsiooniallikad ja juba olemasolevate kujude kasutamine, sarnase sõltumatu loomingu võimalikkus või sama objekti omaksvõtt erialaringkondade poolt võib vajaduse korral arvesse võtta, kuid igal juhul ei ole need vajalikud ega määravad selle objekti, mille kaitset taotletakse, algupärasuse kindlakstegemiseks.

Kolmas ja neljas küsimus kohtuasjas C-580/23

83 Kohtuasjas C-580/23 esitatud kolmanda ja neljanda küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a, artikli 3 lõiget 1 ja artikli 4 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et autoriõiguste rikkumise tuvastamiseks tuleb esiteks kindlaks teha, kas loomingulised elemendid on objektis äratuntavalt üle võetud, või piisab selles osas samast visuaalsest üldmuljest, ning teiseks võtta arvesse asjaomase teose algupärasuse taset ja sarnase loomingu olemasolu.

84 Sellega seoses tuleb esimesena meelde tuletada, et autoriõiguses on rikkumine selle tagajärg, et teost kasutatakse ilma autori loata (vt selle kohta 11. juuni 2020. aasta kohtuotsus Brompton Bicycle, C-833/18, EU:C:2020:461, punkt 21).

85 Euroopa Kohus on otsustanud, et teose loata kasutamine võib kujutada endast sellist rikkumist isegi siis, kui see puudutab teose suhteliselt väikest elementi, tingimusel et see element kui selline väljendab autori enda intellektuaalset loomingut (vt selle kohta 16. juuli 2009. aasta kohtuotsus Infopaq International, C-5/08, EU:C:2009:465, punkt 47).

86 Seega peab eelotsusetaotluse esitanud kohus autoriõiguse rikkumise tuvastamiseks kindlaks tegema esiteks, et ilma loata on kasutatud vähemalt kaitstud teose algupäraseid loomingulisi elemente, ja teiseks tuvastama, kas elemendid, st need, mis väljendavad selle teose autori isikupära peegeldavaid valikuid, on väidetavalt õigusi rikkuvas objektis äratuntavalt üle võetud (vt selle kohta ja analoogia alusel 29. juuli 2019. aasta kohtuotsus Pelham jt, C-476/17, EU:C:2019:624, punkt 39).

87 Seevastu autoriõiguse rikkumise hindamisel direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a, artikli 3 lõike 1 ja artikli 4 lõike 1 alusel ei saa igast vastandatud objektist jääva üldmulje võrdlus olla määrav, kuna see kriteerium puudutab disainilahenduste kaitset.

88 Teisena, mis puudutab kaitstud teose algupärasuse taseme arvesse võtmist, siis tuleb meelde tuletada, et kui objektil on käesoleva kohtuotsuse punktis 48 nimetatud tunnused ja see on seega teos, peab asjaomane teos kui selline olema vastavalt direktiivile 2001/29 autoriõigusega kaitstud, kusjuures selle kaitse ulatus ei sõltu autori loomevabaduse astmest ega tohi seega olla väiksem, kui on kõikidel selle direktiivi kohaldamisalasse kuuluvatel teostel (vt selle kohta 12. septembri 2019. aasta kohtuotsus Cofemel, C-683/17, EU:C:2019:721, punkt 35).

89 Sellega seoses tuleb märkida, et Euroopa Kohus on eelkõige tarbeesemete puhul otsustanud, et kuigi see, et on olemas erisugused kujud, mis aitavad saavutada sama tehnilise tulemuse, võimaldab tuvastada valikuvõimaluse olemasolu, ei ole see määrava tähtsusega nende asjaolude hindamisel, mis olid asjaomase autori valiku aluseks. Ka väidetava rikkuja tahe sellise hinnangu andmisel ei ole asjakohane (vt selle kohta 11. juuni 2020. aasta kohtuotsus Brompton Bicycle, C-833/18, EU:C:2020:461, punkt 35).

90 Kolmandana, mis puudutab kahe vastandatud objekti ühise inspiratsiooniallika olemasolu, siis nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 71 sisuliselt märkis, on esiteks juhul, kui mõlema kõnealuse objekti inspiratsiooniallikas on olnud sama teos või varasem disainilahendus, algupärased üksnes „uued“ loomingulised elemendid ja üksnes nende uute elementide kasutamise puhul võib olla tegemist autoriõiguse rikkumisega. Teiseks ei kujuta varasema teose autoriga sama suundumuse või sama kunstivoolu järgimine endast sellist rikkumist, kui varasema teose konkreetselt identifitseeritavaid loomingulisi elemente ei ole üle võetud.

91 Lõpuks, mis puudutab sarnase sõltumatu loomingu olemasolu, siis isegi kui loomingulisuse võimalused on tarbekunstiteoste puhul tehnilistel põhjustel piiratud, ei ole selline olukord täielikult välistatud ega kujuta endast autoriõiguse rikkumist, kui see on tõendatud. Selleks et tuvastada autoriõiguse võimalik rikkumine, peab asja menetlev kohus hindama, kas niisugune sarnane sõltumatu looming on tegelikult olemas, võttes arvesse kõiki asjas tähtsaid asjaolusid, nii nagu need esinesid asjaomase objekti loomise ajal, sõltumata välistest ja hilisematest asjaoludest. Pelk võimalus, et selline olukord on võimalik, ei saa õigustada autoriõiguse kaitse andmisest keeldumist.

92 Kõiki eelnimetatud asjaolusid arvestades tuleb kohtuasjas C-580/23 esitatud kolmandale ja neljandale küsimusele vastata, et direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a, artikli 3 lõiget 1 ja artikli 4 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et autoriõiguse rikkumise tuvastamiseks tuleb kindlaks teha, kas kaitstud teose loomingulised elemendid on väidetavalt õigusi rikkuvasse objekti üle võetud äratuntavalt. Vastandatud objektitest jääv sama visuaalne üldmulje ja teose algupärasuse tase ei ole asjakohased. Sarnase loomingu võimalikkusega ei saa kaitse andmisest keeldumist põhjendada.

Kohtukulud

93 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtutes pooleli oleva asja üks staadium, otsustavad kohtukulude jaotuse need kohtud. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

1. **Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas**

   tuleb tõlgendada nii, et

   disainilahenduste kaitse ja autoriõiguse kaitse vahel ei ole normi ja erandi suhet, millest tulenevalt peaks tarbekunstiteoste algupärasuse hindamisel kohaldama rangemaid nõudeid kui muud liiki teoste puhul.

2. **Direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a, artikli 3 lõiget 1 ja artikli 4 lõiget 1**

   tuleb tõlgendada nii, et

   teos nende sätete tähenduses on objekt, mis peegeldab selle autori isikupära, väljendades tema vabu ja loomingulisi valikuid. Vabad ja loomingulised ei ole mitte üksnes valikud, mis on tingitud erisugustest, eelkõige tehnilistest piirangutest, mis autorit objekti loomise ajal seovad, vaid ka valikud, mis on küll vabad, kuid ei väljenda autori isikupära viisil, mis muudaks selle objekti ainulaadseks. Selliseid asjaolusid nagu autori kavatsused loomeprotsessi jooksul, tema inspiratsiooniallikad ja juba olemasolevate kujude kasutamine, sarnase sõltumatu loomingu võimalikkus või sama objekti omaksvõtt erialaringkondade poolt võib vajaduse korral arvesse võtta, kuid igal juhul ei ole need vajalikud ega määravad selle objekti, mille kaitset taotletakse, algupärasuse kindlakstegemiseks.

3. **Direktiivi 2001/29 artikli 2 punkti a, artikli 3 lõiget 1 ja artikli 4 lõiget 1**

   tuleb tõlgendada nii, et

   autoriõiguse rikkumise tuvastamiseks tuleb kindlaks teha, kas kaitstud teose loomingulised elemendid on väidetavalt õigusi rikkuvasse objekti üle võetud äratuntavalt. Vastandatud objektitest jääv sama visuaalne üldmulje ja teose algupärasuse tase ei ole asjakohased. Sarnase loomingu võimalikkusega ei saa kaitse andmisest keeldumist põhjendada.

Allkirjad